

Hevesiné vacsorája

Hevesiné asszony mit tinkolt magába:
Cupráz pádét mékol ura bördéjára.
Hevesiné ura fémcs burdosgazda,
Ó hát, ki a pádét juláj forszra kapja.

Jár a mélmen házról házra,
Invítésint hurcol máma,
Izgalom anyja, ne hagyj el!

Hevesiné vágya mert az mostan éppen,
Hites hazbendjének hepí kedve légyen.
„Uram, édes uram, kjúzmí, drága szvíhárt,
De most elküldelek, hordd innen az irhád!
Sok kedvem nincs hozzád, a dolgom is lacó,
Hogy mikor jer haza? Hát aztat ájdono.”
S hogy urát szép szókkal imígyen elküldte,
A stóros nekszdór volt, oda ment elsőre.
Falfészeket nem vett, hanem vett minden mást,
Kivéve tavalyi, záp húsvéti tojást:
A másik kóneron, félblakra csak onnat
— Ki gondolta volna! — új herdút mékoltat.

Jár a mélmen házról házra,
Invítésin kártya nála,
Izgalom anyja, ne hagyj el!

Az este közelit, ide dugja orrát,
Hevesiné asszony izgul, anesztégád.
A dájnrúmba is már megterítetttek,
Sonka tetejébe braunsugort tettek,
A sok hosszú asztalt még hosszabbá tolták,
A házat kiv- s bévül szépen belájtolták.
A titokba belevolválták a tótot,
Merthát imprúvolni kell a néberhúdot.
Jött számos meghívott: a teljes fameli
És a májnéből is a sok kedves bodi.

Jár a mélmen házról házra,
Hevesiné őt is várja,
Izgalom anyja, ne hagyj el!

„Hogy mi ma a menü? Elmondom legottan” —
És Hevesiné már lisztolja is nyomban:
„Kezdjük majd bínsszuppal, szojblinsz is jön aztán,
Ajdukér, szereti, vagy hogy nem a vacsmány.
Frencsfráj, fis, hemburger és hozzá epl szósz,
Porkcsapsz szarokráddal, na meg svít potétósz.”
„Lukszuri fúdlészen, lelkem, édes szólom,

Hanem hogy bírja ki ezt az én gallbledom?”
Kérdi a fájermány, s búsan eltávozik,
Miatán behörpöl három flaska viszkit.

Grendmanyuka, aki többnyire dájetol,
Kofiba is nem mást, háfenhádot júzol,
Ingatja a fejét: „Kedves grétszanenló,
Nem leszek én már itt, mire jön a dzseló!”

Jár a mélmen házról házra,
De a pádét nem találja,
Izgalom anyja, ne hagyj el!

„Dzsi, mi jöhet itt még, hisz nincs brájdelsáur,
Nincs tenkszginging, krizmúsz, halovínnak áur!”
Sikoltott a főbász, s dizörtöt már nem vár,
A véreben úgylis túl sok most a sugár.
Pedig binánesz volt, sztraberi és kekszi,
Csoklet dónatsz, ájszkrim s kukiból egy tepsi.
Hanem néger, jessze, porkorikó, polyák,
Hát a mekszikányok még hogy endzsojolták!
De kár volt a dinert kétszer végigenni:
Embelanc káréba kellett mindet tenni.
Hospitálba került szegény grendsájd is ma:
Elkapta a Méri, ájmin ifilujza.
Megfeste a formány, de ez lett a veszte:
Törte lábát, hogy a vasrúmot kereste.
Hevesiné sóhajt: „A grendpát megöltem,
mikor megkérdeztem: Nem hongri még, lelkem?”
Ó boj, mi jöhet még, még mi hepenolhat?
A helperek mennek, s inkább muncsájolnak,
Hevesiné ura szintúgy nekibúsul:
„Asszony, velük megyek, ne várj haza máttul!
Emberhorszra tenni, gémblizni pesell,
Vagy akár fanesznál is óvertájmozni
Jobb: dizabeleti pencsen vége annak,
Ha-valaki téged meridolt el vájfnak!”

Mélmen nem jár házról házra,
A pádét meg nem találta
(Ezek után nem is bánja),
Izgalom anyja, mi van még?

A kiürült házból — milyen hanted hausz! —
Hevesiné asszony s vele a főburdos
(Szép, nagy darab ember, olyan, mint egy galond)
Kimentek a tóhoz, ott fútlak araund.

Azok, akik a magyar nyelvet féltik mindenféle idegen nyelv hatásától, időnként úgy próbálják fölhívni a figyelmet a magyar nyelvre leselkedő veszélyekre, hogy — egy-egy átadó nyelvre összpontosítva — bökversek, idegen, de hadd írjam inkább: kölcsönözavakkal teli gúnyiratokat gyártsanak. Amikor a Vázsonyi-szótárról szóló cikk szerzője azt kérte tőlem: mintegy „illusztrációként” jelenjen meg a *Hevesiné vacsorája* (amit korábban csak legközelebbi nyelvészbarátaim láttak, akik bizonyosan nem értették félre), sokáig vonakodtam: éppen mert nagyon nem szeretném, ha ezt a pár sort bárki bármikor úgy értené, hogy azokat akarom bántani vele, akiknek példamondatból a szavak, kifejezések, olykor egész sorok származnak.

A Hevesiné vacsorája játéknak látszik, mely igazolhatja, hogy ez a nyelv nem bomlott, nem semmihaszna keverék, ez a nyelv alkalmas a rímfaragásra is; hogy ez a nyelv, bár mi, kárpát-medencei magyarok szótár nélkül alig értjük, magyarul hangzik. És ne feledkezzünk meg arról sem, hogy e „ballada” megértésében angol—magyar szótár nem segítené ki bennünket: a vers szavai között egy angol sincs. Magyar szavakból áll, olyan szavakból, amelyeket az angolul alig vagy sehogy sem tudó öregamerikások alakítottak-szelídítettek magyarrá. Vagy kevésbé lenne magyar az

ifilujza, a *pádé*, mint a mi influenzánk vagy partynk? Nem magyarul lenne a vasrúm, vacsmány, mekszikány, mélmen, szarokrád?

A Hevesiné vacsorája játéknak látszik, pedig nem csak az. A Hevesiné vacsorája tisztelgés azok előtt az emberek előtt, akiket ugyan „tudományosan” csak adatközlőknek szoktunk hívni, de akik a gyűjtőknek hús-vér emberek. Akiket nem ismerhettem ugyan, de akik nem lehettek nagyon mások, mint azok az „adatközlők”, akiket ismerek. És tisztelgés azok előtt, akik megpróbálták mégis hús-vér emberként bemutatni őket: vallomásaikat összegyűjtve, mondataikat idézve, tanulmányt írva róluk vagy akár az anyagot fölfedezve és rendezve.

Amikor 1994 tavaszán, húsvét körül, megkaptam a Vázsonyi-szótár kéziratát, először azt terveztem, hogy testes, komoly tanulmányban méltatom majd érdemeit. Aztán megfogadtam, hogy nem irok nyelvészeti kritikát róla, mert túl közel kerültem az „anyaghoz”. Ez utóbbi döntésemért hálás vagyok magamnak: a Vázsonyi-szótárról nehéz lehet nyelvészeti kritikát írni. Mert a Vázsonyi-szótár, amellet, hogy néprajzi-antropológiai gyűjtemény, történelemkönyv és sok minden más jó dolog, amit majd még biztos elmondanak róla, egyben szépirodalmi mű is. Az igazi nyelvészeti

kritika az lesz, és hogy ez a szótár igazából mit jelent(het) annak, aki nyelvészettel foglalkozik, az majd akkor mutatkozik meg, ha igazán használatba kerül. Talán nem én leszek az egyedüli, akinek ez az egyetlen könyv többet megtanított a nyelv működéséről, azaz a nyelvről, mint az a ki tudja hány ezer oldal tankönyv, monográfia, tanulmány, amit az 1994 húsvétját megelőző 10 évben elolvastam. Nem elmondta: átadta. Nem spekulált, hanem bemutatott. Az Én—Ő viszonyt Én—Te viszonyra alakította az olvasó és a könyv tárgya között. Ahogy az egy jó regényhez illik.

tinkol — gondol; *cuprájz* — meglepetés; *pádé* — összejövetel, party; *mékol* — csinál; *cuprájz pádét mékol* — összejövetelt szervez, amely az ünnepeltnek meglepetés lesz; *bórdé* — születésnap; *fémes* — híres; *burdosgazda* — szállásadó (az Amerikában munkát vállalók gyakran család nélkül érkeztek az Újvilágba, és sokszor egy-egy családostársuknál béreltek szállást; a *burdosházban* a *burdosasszony*, a *burdosgazda* felesége gondjukat viselte, mosott, főzött rájuk); *juláj forsz* — július negyedik; *mélmen* — postás; *invitésin* — meghívó; *hazbend* — férj; *hepi* — boldog; *kjúzmi* — bocsáss meg; *szvíthárt* — kedvesem, szívem; *lacó* — sok; *ájdónó* — nem tudom; *stóros* — boltos; *nekszdór* — a szomszédban; *fállész* — álarc; *kóner* — sarok; *félblakra* — félháztömbnyire; *herdú* — frizura, hajviselés; *anesztegád* — bizonyísten; *dájninúm* — ebédlő; *braunsugor* — barnacukor; *belájtól* — kivilágít; *belevolvál* — bevon, beavat; *imprívól* — javít, jobbit; *néberhúd* — szomszédság, szomszédi viszony; *fameli* — család; *májna* — banya; *bodí* — cimbor; *lízstól* — sorol; *bínszup* — bableves; *szójbinsz* — szójabab; *ájdunkér* — (engem) nem érdekel; *vacsmány* — munkafelügyelő; *frencsfráj* — sült krumpli; *fis* — hal; *hemburger* — marhavagdalt, hamburger; *epi szósz* — almászósz; *porkcsapsz* — disznósült; *szarokrád* — savanyú káposzta; *svit potétósz* — édesburgonya; *luk-*

szuri — fényűző, luxus; *fúd* — étel; *szól* — lélek; *édes szólom* — édes lelkem; *gallbled* — epehólyag; *fájeremény* — tűzoltó; *grendmanyuka* — nagymama; *dájetol* — diétázik; *kofi* — kávé; *háfenháf* — olyan készítmény, amelynek fele tejszín, fele tej; *júzol* — használ; *grét-szanenló* — a leányunka férje, unoka(vő); *dzseló* — gyümölcskoszosnya, gyümölcs-zselé; *dzsi* — uramisten, nahát; *brájdelszur* — összejövetel, melyet a menyasszony megajándékozása céljából rendeznek; *tenkszginging* — hálaadás ünnepe; *krizmúz* — karácsony; *halovin* — mindenszentek előestéje (az angolszász hagyomány szerint kosztümös felvonulással, tréfás ijesztgetésekkel ünneplik); *halovinnak dur* — a halovin órája; *főbász* — munkavezető, főnök; *dízört* — desszert; *sugár* — cukor; *binászesz* — banán; *sztraberí* — eper; *keksi* — sütemény; *csoklet dónatsz* — csokoládés fánk; *ájszkrím* — fagyalt; *kuki* — teasütemény, aprósütemény; *jessze* — igenis, úgy bizony; *porkorikó* — portorikói (ember); *mekszikány* — mexikói (ember); *endzsojol* — élvez; *diner* — vacsora; *embelanc káré* — mentőköcsi; *hospitál* — kórház; *grendcsájd* — unoka; *ájmin* — akarom mondani, vagyis, illetve; *ifilujza* — influenza; *formány* — művezető; *vasrúm* — mosdó; *grendpa* — nagypapa; *hongri* — éhes; *ó boj* — itt kb. 'ó jai'; *hepenol* — történi; *helper* — segítő, segédmunkás; *muncsájnol* — illegálisan szeszt főz; *emberhorsz* — mén(ló); *gémblízni* — szerencsejátékot játszani; *peseli* — különösen, még inkább; *fanész* — olvasztókemence; *óvertájmozni* — túlórázni; *dizabeleti pencsen* — rokkantsági nyugdíj; *elmeridol* — itt: elvesz (feleségül); *vájf* — feleség; *hanted hausz* — kísértetjárta ház; *főburdos* — a bursodok közül az, aki segített a burdosgazdának és főként a burdosasszonynak a ház körüli teendők el látásában (gyakran gyengéd szálak is szövődtek a burdosasszony és a főburdos között); *galond* — gallon (ümmérték); *fúlaraundol* — in-cselkedik, bolondozik, szerelmeskedik.

Sándor Klára

Nyelvi játékok — nyelvi nevelés

NAGY L. JÁNOS: NYELV—SZÖVEG—JÁTÉK
Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1994.

A magyar nyelv tanításának történetében többször is vitaták már a kérdést: Szükséges-e egyáltalán tanítani a nyelvtant? Ha egyetértünk Kölcseyvel abban, hogy „miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig mívelni kötelesség”, akkor nyilván úgy vélekedünk: semmiképpen sem melőzhetjük a nyelvtant. Ugyanakkor azonban meg kell jegyeznünk, a legfontosabb kérdés ezzel kapcsolatban a „hogyan?” kérdése.

Az alábbiakban ismertetendő könyv szerzőinek a szándéka nyilvánvaló: a lélektelen grammatizálás helyett a szellemes, élményszerű tanulást részesítik előnyben. A könyv borítólapján azt olvashatjuk, hogy „a tankönyv a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hatosztályos középiskolai kísérlete keretében 13 éves tanulók számára készült... Címében a *nyelv* anyanyelvünk rendszerére, a *szöveg* a nyelvhasználat fontosságára utal. A *Játékok* szövege olyan motivációs szemléletet tükröz, amely igen sok figyelmet szentel a tanulók ötleteinek, elképzeléseinek a nyelv használatában”. Ez a szó szoros értelmében munkálta tankönyv az olvasóval végig szoros kapcsolatot tartva vezet lépésszerű lépésre az ismeretszerzésben, sok-sok ötlettel, játékos gyakorlattal.

A könyv világosan tagolt négy nagyobb fejezetből áll: *Anyanyelvünk rendszere és használata* (9-46); *A magyar nyelv múltja és jelene* (49-93); *Nyelv és társadalom* (97-149); *Mit tanultunk az anyanyelvi órákon?* (155-160). E fejezetek szép versekkel, leleményes szövegekkel, szellemes ábrákkal, szemléletes példákkal illusztrálva kedvet csinálnak a tanuláshoz. A könyv legfőbb értéke abban áll, hogy korszerű, megbízható nyelvi ismereteket nyújt a nyelvről és a nyelvhasználatról — a diák számára érthető nyelven. A könyv további erénye, hogy a nyelvi, nyelvhasználati kérdéseken kívül egyéb érdekes kultúr-történeti ismeretekkel is felvértezi az olvasót.

Bízást ajánlhatjuk tehát e könyvet a *Katedra* olvasóinak szíves figyelmébe, mivel kitűnően hasznosítható a magyar nyelvtan tanításában. Mindezek alapján állíthatjuk, hogy a szerző és a társszerzők, *Palotásné Nagy Éva* (I-III. fejezet) és

Kertész Józsefné (II-III. fejezet) sikeres, jó munkájának eredményeképpen a diák a könyv áttanulmányozása után megállapíthatja: nem is olyan „száraz” a nyelvtan!

BALÁZS GÉZA: ÚJSÁGÍRÁS, RÁDIÓZÁS
Haza és Haladás Alapítvány Diákújságírók Országos Egyesülete, Budapest, 1995.

A könyv gyakorlatilag a szerző *Újságíró-ismertek* (Diákújságírók Országos Egyesülete, Budapest, 1993) című korábbi munkájának a folytatása. Sok hasznos dolgot megtudhatunk belőle a lapkészítés műhelytitkairól, az újságírói műfajokról. Műfaja bevezetés és alapismertek; a kisközösségi újságírást és rádiózást számára speciális tankönyv eddig nem íródott, ezért a kötet számos olyan alapismeretet tartalmaz, mely eddig nyomtatásban sehol sem jelent meg. Izeltőként lássuk, mit olvashatunk a könyvben például a rádiózásról: „Az ókorban és a középkori oktatásban hét szabad művészetről (septem artes liberales) beszéltek. Föltétlenül ehhez járul a XX. században a *film- és a hangművészet* is. A rádiószínház, a rádiójátékok stb. tehát nevezhetjük a *kilencedik szabad művészetnek* is. Am ennél több a rádió. Bizonyos műfajai művészetnek számítanak, de egyébként egy nagyon *praktikus kommunikációs mód* is. A rádió ugyanis: társ (20).”

A kötet végén rövid információt olvashatunk a *Diákújságírók Országos Egyesületéről* (DUE). Ebből megtudhatjuk, hogy a szervezetet 1989-ben alapították; az egyesületnek bárki tagja lehet. A DUE Magyarország iskoláiban működő diákújságíróknak és diákújságoknak, valamint a helyi kommunikációs médiumoknak nyújt szakmai, szervezeti, érdekvédelmi segítséget. Alap- és középfokú oktatást, ismerettervezést végez. Összekötő szerepet játszik a helyi, közösségi és az országos tömegközvetítés között. 1994-től fél évente megjelenik a DUE irodalmi alkotókörének lapja, a *Nugat*. A DUE ezenfelül diákcsere-szolgáltatást működtet, s minden tanévben országos diákrádiós és újságíró pályázatot hirdet meg legalább 100 000 Ft-os jutalomlappal.

Simon Szabolcs